

Posudek magisterské diplomové práce

Anna Kandriková:

Využití ekonaratologie v praxi

Fakulta humanitních studií University Karlovy v Praze

katedra sociální a kulturní ekologie, 2014

Úvod

Environmentální vzdělávání, výchova a osvěta (dále i „EVVO“) patří nepochybně ke klíčovému nástrojům strategie trvale udržitelného rozvoje i k předpokladům veřejné politiky a je na katedře sociální a kulturní ekologie Fakulty humanitních studií UK v Praze poměrně populárním diplomovým tématem, i když mu dvouletý rozsah studia nevěnuje tolik času, kolik by časté pedagogické uplatnění absolventů zasluhovalo. Literární teorii se pochopitelně obor nevěnuje ani okrajově. Přesto si diplomantka Anna Kandriková zvolila za své téma využívání vyprávění a příběhů v environmentální a ekologické výchově. Úspěšnost jejího pokusu proto závisí nejen na tom, jak dokázala uplatnit znalosti nabyté ve škole včetně aplikace metod v empirickém výzkumu, ale i na jejím vlastním samostudiu a využití konzultací.

1. Obsahová stránka

Práce je v souladu s tématem systematicky a podrobně členěna, ne však zcela logicky a přehledně číslována. Po obsahu a obou jazykových verzích abstraktů a klíčových slov následuje trochu nezvykle jinak podstatný seznam zkratk a stručný, ale výstižný úvod, v němž autorka vysvětluje a zdůvodňuje svou volbu, vyzdvihuje úlohu EVVO a seznamuje se strukturou i metodami práce. Je-li teorii narativity a ekonaratologii věnován zvláštní oddíl, dále vnitřně členěný, mohl by být na stejné hierarchické úrovni i oddíl environmentální výchovy (oddíl EKONARATOLOGIE vykazuje autorčino zaujetí pro téma i verzálkami, jež jsou jinak vyhrazeny základním oddílům práce). (Trvale) udržitelný rozvoj, jemuž se autorka věnuje skutečně jen „povinně“, celá práce však svědčí o tom, že mu rozumí, je naopak zařazen o kapitoly o EVVO jen zdánlivě nelogicky, protože ustavující dokument Strategie EVVO České republiky jej obsahuje jako ústřední koncepční paradigma a cíl environmentálního vzdělávání (na rozdíl od ekologického; i tento rozdíl vysvětluje autorka správně). Samostatně je po právu zařazen i výklad pedagogického pojmu „rámcový vzdělávací program“ a méně obvyklý, ale v kontextu práce velmi důležitý pojem environmentální senzitivity.

V pečlivě rozmyšleném empirickém oddílu textu autorka nejprve čtenáře blíže seznamuje se zkoumaným prostředím, dále dostatečně podrobně a přesně s použitými metodami a konečně s výsledky výzkumu, který si účelně a užitečně rozdělila na sedm základních tématických okruhů.

Pochvalu zaslouží kritické sebereflekující pozastavení nad výsledky vlastní práce v kapitole „Diskuze (sic, bohužel) a závěr“ a vlastní text uzavírá tradiční „Závěr“ shrnující hlavní výsledky práce.

Dobře rozvrženým i zpracovaným přílohám se budu podrobněji věnovat v dalších částech posudku a v závěrečném hodnocení.

2. Práce s literaturou

Použitá literatura je uvedena v abecedním pořadí v nejstručnější, avšak jednotné bibliografické normě. Rovněž interpretace, parafráze i citace jsou zpracovány jednotně a v souladu s akademickým územ, jen občas se objeví nedůslednost (např. Alice Bilá není v bibliografii uvedena, v seznamu je uveden jen internetový zdroj

<http://clanky.rvp.cz/rsskategorie/keyword/narativn%C3%AD%20metoda/clanek/k/narativn%C3%AD%20metoda/7527/KNIHY-ASTRID-LINDGRENOVE-JAKO-INSPIRACE.html/>
(citace 23. 6. 2014).

Počet titulů je nutné hodnotit s přihlédnutím k tomu, že autorka sleduje celkem pět okruhů: pedagogiku, environmentální a ekologické vzdělávání, teorii literatury (zejm. naratologii), ekonaratologii a sociologické metody, pomíneme-li slabě zastoupený udržitelný rozvoj, jehož znalost je nicméně implicitně v textu práce patrná. Proto bylo možná lepší podobným způsobem literaturu rozdělit, obě řešení však mají výhody i nevýhody. Cizojazyčné tituly jsou zastoupené dostatečně, celkový počet zdrojů je rovněž víceméně postačující s přihlédnutím k četným, méně tradičním a známým a dobře voleným i využitým internetovým pramenům.

Celkově tedy práce s literaturou, poznámkový aparát, citace, odkazy až na výjimky odpovídají nárokům na diplomovou práci.

3. Formální stránka

Text má rozsah necelých 92 normovaných stran. Je vybaven veškerým potřebným formálním aparátem – pochopitelně závěr, diskuse zjištění, abstrakt a klíčová slova v české i anglické verzi, seznam užitých zkratk (nejsem si jist věcnou správností, např. EV: ekologická výchova resp. environmentální výchova [zkratka je uvedena jen jednou], a jsem si jist neúplností, např. „EVP“). Pochvalu zaslouží rozsáhlé přílohy. Výzkumné rozhovory jsou samy o sobě spíše na hranici minimálního rozsahu, jsou však chvályhodně přepsány a přiloženy celé (absence přepisů se studentům nezřídká odpouští), nechybí projekt práce a netypicky, ale velmi ilustrativně jsou zařazeny dvě ukázky ekonaratologie z praxe. O přílohách rámcové analýzy se zmíním s kladným hodnocením dále.

Sloh práce je úsporný, někde až lakonický (srv. jednočlennou větu v úvodu: „...vyprávění. Pedagogický psycholog Jerome Bruner, Anthony Nanson. Konečně ...“ [str. 11]), avšak věcný, plynňý a funkční (srv. zdůraznění níže); stručná, nepřetížená souvětí se zaměřují vždy na hlavní myšlenku. Práce se proto plynňě čte, i když se autorka občas nevyhne stylistickým neobratnostem, jež jako by kopírovaly výzkumný objekt v podobě nedospělých dětí nebo hovorovou češtinu respondentů. Přiznané osobní zaujetí pro téma je sympatické a nikdy nepřekračuje míru. Mluvnicky i pravopisně je text až na občasné výjimky (např. interpunkce, překlepy, chyby v zájmenech nebo nejednotnost znamének) celkem čistý.

Typograficky je práce vcelku jednotná a přehledná, ač nikoli bezchybná (řádkování seznamu literatury). Citace jsou zvýrazněny kurzívou podobně jako důležitá zjištění tučně, což může na některé čtenáře působit násilně, rozhodně to však při relativně lakonickém slohu přispívá jasnosti sdělení.

Verze DP odevzdaná do Studijního informačního systému se ve stránkování liší od vytištěné podoby. To odporuje základním formálním požadavkům na práci. Faktické rozdíly v textu jsem nenašel (nehledal jsem je), autorka však musí posuny ve stránkách a členění textu a způsob jejich vzniku při obhajobě přesvědčivě vysvětlit.

4. Celkové hodnocení

Diskuse nad celkem práce je velmi složitá a je užitečné postupovat nejprve po částech. Kandriková se velmi dobře orientuje v problematice environmentální výchovy, vzdělávání a osvěty, je znát, že má materii dlouhodobě zažitou a dovede ji srozumitelně podat. Výklad příslušných kapitol literární teorie je rozporný. Z textu je jednak znát, že si autorka potřebné znalosti osvojovala až pro potřebu práce a důsledky nezralosti se dostaví (ukážu to na otázce pro obhajobu). Na druhou stranu právě proto zaslouží velké ocenění snaha a důkladnost, s jakou Anna poslechla varování a prostudovala, ať už zevrubně nebo účelově, výběrově, v primární literatuře nebo v odkazech literatury sekundární, i z diachronního hlediska jakýsi řez teorií, která se pochopitelně na katedře sociální a kulturní ekologie nevyučuje. Je znát, že vývoj literárněvědního myšlení počínaje ruskými formalisty (Tomaševskij, Šklovskij) a konče Doleželem, Cullerem nebo méně známými autory (Rimmon-Kenanová, dvakrát mylně „Rimon“) ji obohatil, o to pracněji, že nepoužila „obyčejné“ klasické učebnice (např. Hrabák, Wellek-Warren a mnoho jiných možných). Za třetí, v českém prostředí relativně nový a objevný (alespoň částečně pro mne) je výklad ekonaratologie a dvou stěžejních autorů (Ellis, Nanson), který patří k rešeršním přínosům práce a zaslouží pochvalu.

Hodnocení empirického výzkumu je nutno rozdělit na čtyři části. Diplomantka si v průběhu studia i dodatečně během nečetných, ale důkladných konzultací osvojila základní techniky polostandardizovaného rozhovoru. Výběr respondentů byl dán přirozeně, konstrukci rozhovoru Anna zvládla uspokojivě (škoda, že není uvedena), rozhovory samotné jsou poměrně stručné, ale postačující. Rámcová analýza, zvolená jako nástroj organizace a interpretace dat, je poněkud nelogicky uvedena jako první z metod; podstatné však je, že splnila svůj účel v obou hlavních ohledech (organizace a interpretace dat). Samotné rozhovory byly možná vedeny až příliš přímo k danému cíli, ale, za čtvrté a poslední, jejich interpretace je provedena velmi pěkně v sedmi dobře volených základních tématických okruzích deduktivně – shora, přičemž Anna současně prokázala cit a vnímavost pro aspoň částečné uplatnění „induktivních“ motivů zdola, od respondentů. Přehledné tabulky umožnily autorce promyslet její zjištění a přednést je jak v podrobnostech v diskusi, tak přehledně, uceleněji s vyzdvižením toho nejpodstatnějšího v Závěru. Stručný, ale střízlivý, výsledky výzkumu podložený závěr by již samozřejmě neměl obsahovat cizí zdroje; na druhou stranu je uvedená citace výstižná a s výsledky autorky diplomové práce dobře koresponduje.

Myslím, že pro vzdělané pracovníky center a středisek ekologické a environmentální výchovy by pozorné pročtení DP jistě bylo přínosem a inspirací (jsem zvědav na názor zkušeného oponenta).

Hlavní námítky shrnuji ve dvou souvisejících okruzích. První se týká velmi malého výtěžku skutečného využití vyprávění, narace, konstrukce příběhu ve výuce, zejména postrádám „čítankové“ vysvětlení, jak se poznatky, vědomosti, věcný obsah výuky cíleně „vtělují“ do příběhu, jakých postupů se užívá, jak si pedagogové počínají atd. Na jednu stranu je jasné, že není možné jít za nebo nad data, u zkušených praktiků, kterým samozřejmě chybí literárněvědné vzdělání (o to mohou být jejich empirické intuitivní postřehy zajímavější). Kdyby však autorka DP měla teorii lépe zažitou, mohla své respondenty dotazovat a „zkoušet“ vynalézavěji a hlavně, nepsat jen o tom, co jí na daných pracovištích jejich 14 respondentů prozradilo, tedy jak věci *jsou*, ale sama napsat i pasáž (kapitolu) o tom, jak by *být mohly*. Teoretická část práce tedy není optimálně propojená s empirickým výzkumem (tedy část literární teorie).

Druhou námítku navrhuji řešit přímo v průběhu obhajoby. „Jedním z cílů ekonaratologie je porozumět příběhům, které *příroda vypráví* a které my vyprávíme o přírodě,“ praví Anna (str. 10; zvýr. IR). Podobnou metaforu (personifikaci) lze plně přijmout v jakékoli jiné práci,

obtížněji však v té, jež se *vyprávěním* jako takovým meritorně zabývá. Jednou ze zásadních otázek (jež bohužel spadá právě spíše do oblasti literární teorie, nikoli sociální a kulturní ekologie) je tedy tato: Vypráví příroda příběhy?

Vzhledem k uvedeným nepominutelným nedostatkům práce, ale na druhé straně i k nepochybnému informačnímu a praktikovatelnému přínosu, étosu práce i celkové úrovni zpracování **doporučuji práci k obhajobě** a navrhuji známku **velmi dobře** s bodovým ohodnocením 10–11 bodů, s přihlédnutím k tomu, jak se autorka dokáže vyrovnat s připomínkami a dotazy obsaženými v obou posudcích při obhajobě.

Praha 23. září 2014

PhDr. Ivan Rynda